

Aan de leden van de gemeenteraad

Onderwerp	Armoede en schulden
Uw kenmerk	
Ons kenmerk	Z223022-2020
Dienst	Sociaal Domein
Sector	Opgave Armoede en Schulden
Contact	Tjally Otter-Hoekstra, 058 233 6186
WhatsApp	
Bijlagen	4
Datum	26 mei 2020

Geachte leden van de gemeenteraad,

In deze brief informeren wij u over:

1. De focus die wij over dit thema willen aanbrengen.
2. De openstaande toezeggingen die zijn gedaan.
3. De raadsvragen die zijn gesteld over dit thema.
4. De stand van zaken over twee aangenomen moties.

Graag beginnen we met een korte terugblik van de activiteiten die we afgelopen jaar hebben ondernomen.

Terugblik

Op 8 mei 2019 is er voor de gemeenteraad een informatieve bijeenkomst geweest over de armoedeaanpak. Bij de verschillende thematafels konden raadsleden met de ambtenaren in gesprek. Ter afsluiting heeft wethouder Feitsma aangegeven dat er een vervolgbijeenkomst wordt georganiseerd met de raad en partners.

Op 18 september 2019 heeft de Leeuwarder Uitdaging in samenwerking met de gemeente Leeuwarden een armoedecongres 'Samen tegen armoede' georganiseerd voor het Leeuwarder bedrijfsleven en vele partners. Met dit congres werd aandacht gevraagd voor armoede op de werkvloer en de gevolgen hiervan. Velen van u zijn bij dat congres aanwezig geweest. Daarnaast zijn er diverse bijeenkomsten geweest met het Armoedepact; een netwerk met partners dat gezamenlijk wil optrekken om (met name kinder) armoede in Leeuwarden tegen te gaan.

De geplande bijeenkomst voor onze partners in het veld, die in april zou plaatsvinden, is in verband met de Corona-maatregelen uitgesteld tot een nader te bepalen moment. Hierin ligt ook de reden dat u deze brief later ontvangt dan dat wij u hebben toegezegd.

1. Focus

Armoede is een complex probleem met meerdere oorzaken en meerdere gevolgen. Het onderwerp raakt vele beleidsterreinen en de gemeente is sterk afhankelijk van de invloed van het Rijk. Helaas hebben we moeten concluderen dat de instrumenten en interventies die vanaf 2014 zijn ingezet, het armoedeprobleem in kwantitatieve zin nauwelijks hebben verminderd.

De ambitie die het Armoedepact heeft geformuleerd, landelijke ontwikkelingen, wetenschappelijke inzichten, de inzet van ervaringsdeskundigen, uw inbreng vanuit de raad en vele gesprekken intern en extern, zijn voor ons aanleiding geweest om meer focus aan te brengen in onze huidige aanpak.

Opgave armoede en schulden

Armoede is een thema dat het bij uitstek verdient om als opgave geformuleerd en aangepakt te worden. Opgavegericht samenwerken betekent dat de inhoudelijke opgaven het vertrekpunt zijn voor ons handelen. In samenspel met onze interne en externe netwerkpartners bepalen we wat we met de opgave willen bereiken. Welke activiteiten, verbindingen of organiseervormen daarvoor nodig zijn en wat ieders rol daarin is.

Focus: regeneratie van armoede doorbreken

Onze grootste uitdaging is het doorbreken van de regeneratie van armoede. Om armoede zoveel mogelijk te voorkomen, richten wij onze aandacht meer op kinderen in armoede. Dit sluit ook goed aan bij landelijke aandacht die er is voor kinderen die opgroeien in armoede (zie bijlage 1: Landelijke ontwikkelingen: twee grote bewegingen), de wetenschappelijke inzichten over de ernstige gevolgen voor kinderen die opgroeien in armoede (zie bijlage 2: Inzichten die de focus onderbouwen) en de ambitie zoals die met het Armoedepact is geformuleerd.

De regeneratie van armoede willen wij doorbreken door:

- Zoveel mogelijk aan te sluiten bij de leefwereld van het kind (zie figuur 1 in bijlage 4: Schematische samenvatting focus);
- Sterke verbinding met beleidsterreinen en uitvoering van jeugd en onderwijs;
- Het netwerk in te zetten (Armoedepact);
- Te blijven inzetten op het verzachten van omstandigheden door armoede m.b.v. het Kindpakket (en het gebruik hiervan nog verder te stimuleren).

Omdat de resultaten pas op de lange termijn zichtbaar worden, richten we ons voor de huidige generatie aanvullend op drie randvoorwaarden/ pijlers:

1. Het verbeteren van onze dienstverlening en bedrijfsvoering van de financiële hulpverlening.
2. Het vergroten van de bestaanszekerheid.
3. Aanpak schuldenproblematiek.

Zie bijlage 3 voor een uitgebreide toelichting op deze pijlers.

Zie bijlage 4 voor een schematische samenvatting van de nieuwe focus.

2. Toezeggingen

De afgelopen periode zijn er door de wethouder rondom het thema drie toezeggingen gedaan:

1. Bespreken van het armoedebelief en dan met name de aspecten *bereik* en *toegankelijkheid* van de minimaregelingen en hoe deze te verbeteren.
2. Melden hoe het landelijk Fonds dat bedoeld is voor het afkopen van schulden relevant is voor en in te zetten is in Leeuwarden.
3. Terugkoppeling over hoe de € 10.000 van de motie Inzet ervaringsdeskundigen bij armoedebelief en schuldhulpverlening is besteed.

Toegankelijkheid en het bereik van de minimaregelingen

Het bereik van de minimaregelingen is onderdeel van de armoedemonitor die eens in de twee jaar wordt opgesteld. In 2020 wordt er een armoedemonitor opgesteld. Deze wordt later dit jaar aan de raad aangeboden.

De minimaregelingen zijn een belangrijke ondersteuning voor inwoners die tijdelijk of voor langere tijd niet in voldoende mate in hun inkomen kunnen voorzien. Afgelopen jaar hebben wij onderstaande acties uitgevoerd om het bereik van de minimaregelingen te vergroten:

- Alle minimaregelingen kunnen vanaf 2019 digitaal worden aangevraagd.
- Alle wijkteams zijn opnieuw geïnformeerd over de minimaregelingen.
- De scholen zijn benaderd met informatie over de studietoelage.
- Voor de studietoelage is er een filmpje gemaakt waarin in duidelijke taal wordt uitgelegd wat de regeling inhoudt en wanneer je er aanspraak op kunt maken. Dit filmpje is via sociale media (Facebook) verspreid en ook op de website gezet. Dit resulteerde in een groter bereik maar we hebben op deze manier ook geprobeerd om de regeling toegankelijker te maken.
- Begin 2019 hebben alle bewoners die een bijstandsuitkering ontvingen en nog geen kwijtschelding voor belastingen hadden aangevraagd een brief van ons ontvangen. Daarin stond uitleg over de kwijtscheldingsregeling en een verkort aanvraagformulier.
- Voor de individuele inkomensloeslag geldt dat 67% van de bewoners die de individuele inkomensloeslag ontvangt, de loeslag elk jaar automatisch krijgt uitbetaald.
- Om een grotere groep inwoners te bereiken, is een minimafolder ontwikkeld. Deze folder ontvingen alle bewoners met een bijstandsuitkering als bijlage bij de uitkeringsspecificatie.
- Tijdens een voorlichtingsmarkt over inkomensondersteuning in de wijk Heechterp/Schieringen hebben medewerkers van de gemeente Leeuwarden voorlichting gegeven over de minimaregelingen.
- Ook hebben we aan ervaringsdeskundigen (Platform Armoede & Schulden) gevraagd of zij ideeën hebben om het bereik van de kwijtschelding te vergroten. Een voorlichtingsmarkt in het wijkcentrum en meer gebruik van sociale media zijn voorbeelden van suggesties die de afdeling belastingen inmiddels heeft geïmplementeerd.
- Informatie over de minimaregelingen wordt sinds een paar maanden getoond op de publieke schermen in het gemeentehuis.
- Wij zijn een samenwerkingverband aangegaan met dBieb, waar via narrowcasting informatie over minimaregelingen wordt getoond.

- In de planning staat nog dat we samen met ervaringsdeskundigen gaan kijken of en hoe we onze aanvraagformulieren toegankelijker kunnen maken.

Wij blijven ons voortdurend inzetten op het optimaliseren van het bereik van de regelingen en scherpen onze aanpak op basis van de monitoring.

Landelijk fonds voor het afkopen van schulden

Het afkopen van schulden (oftewel inzetten van saneringskredieten om de schuld op te lossen) is een aanpak die de Kredietbank Nederland in deze gemeente al inzet. In de huidige situatie wordt er een krediet verstrekt om de schuldeiser in één keer af te betalen. De schuldenaar heeft dan alleen nog één schuld af te lossen bij, in dit geval, de Kredietbank Nederland.

Het vernieuwende aan het landelijk fonds is dat de financiering publiek-privaat is. Wat de invoering van een landelijk fonds wellicht oplevert, is dat het inzetten van saneringskredieten zich ontwikkelt tot een standaard. Als door de inzet van een landelijk fonds het toekennen van saneringskredieten nog meer mogelijk wordt gemaakt, is dat een positieve ontwikkeling. Hierdoor kunnen meer van onze inwoners een schuldenvrij leven terugkrijgen. We gaan uitzoeken hoe we dit landelijk fonds aanvullend aan onze werkwijze kunnen inzetten.

Besteding van het budget voor de inzet van ervaringsdeskundigen

Bij de behandeling van de begroting gaf de wethouder al mondeling aan dat stichting Platform Armoede en Schulden de eenmalige subsidie goed heeft besteed. De subsidie van de gemeente Leeuwarden was onder andere bedoeld om de kosten voor de oprichting van de stichting te betalen, maar ook om een aantal zaken in beweging te zetten. Het budget is besteed aan:

- De ontwikkeling van een website (<https://platformarmoedeschulden.frl/>);
- Samenwerking met ervaringsdeskundigen waarbij kritisch is gekeken naar knelpunten rond de uitvoering van Sociale Zaken;
- Een werkconferentie met ervaringsdeskundigen en ambtenaren van Sociale Zaken;
- Betrekken van ervaringsdeskundigen om het aanvragen van toeslagen en kwijtscheldingen te verbeteren en om brieven begrijpelijker te maken.
- Het initiatief Armoede Lab in samenwerking met NHL/Stenden.

3. Schriftelijke vragen

In januari 2020 zijn er door de PvdA raadsvragen gesteld rondom een rapport van COELO over de landelijk stijgende woonlasten, waaronder in Leeuwarden. De beantwoording hiervan wordt binnenkort aan de raad aangeboden.

4. Moties

Er zijn twee moties ingediend:

1. Motie preventieve aanpak schulden.
2. Motie over de rentetarieven van de Kredietbank Nederland.

4.1 Motie Preventieve Aanpak Schulden

U heeft het college gevraagd om te onderzoeken:

- A. Wat de belangrijkste oorzaken zijn van schulden in de gemeente Leeuwarden;
- B. Daarbij in beeld te brengen welke rol (semi-) overheidsorganisaties en in het bijzonder de gemeente Leeuwarden, spelen bij het ontstaan van schulden;
- C. In beeld te brengen op welke wijze problematische schulden voorkomen hadden kunnen worden;
- D. Op basis hiervan te komen met een verbeterplan voor de aanpak van schuldenpreventie;
- E. Ervaringsdeskundigen, professionals uit sociale wijkteams en het werkveld, professionals gemeente en particulieren partijen hierbij te betrekken.

U heeft hiervoor € 5.000 beschikbaar gesteld. Wij hebben verschillende partijen gevraagd om een offerte uit te brengen om dit onderzoek uit te voeren. De laagste kwam uit op een bedrag van minimaal € 20.000. Het door u beschikbaar gestelde bedrag is dus niet voldoende om dit onderzoek uit te voeren en een verbeterplan op te stellen.

Ook zonder extern onderzoek, hebben wij echter reeds uitvoering gegeven aan de motie, aangevuld met een bescheiden literatuuronderzoek. Wij stellen voor om na het gesprek met de raad een uitgebreider onderzoek te doen dat aansluit bij de focus en de opgave zoals eerder in deze brief beschreven. Hiervoor is dan wel aanvullende financiering nodig.

A. Belangrijkste oorzaken van schulden

Er zijn verschillende oorzaken waardoor mensen in schulden terechtkomen. Bijna altijd is het een combinatie van factoren. Hoewel voor Leeuwarden nog geen exacte cijfers bekend zijn, is het zeer aannemelijk dat het lokale beeld vergelijkbaar is met het landelijke. Het is belangrijk hierbij te beseffen dat onderstaande factoren vaak veroorzaakt worden door een levensgebeurtenis zoals ontslag, echtscheiding, ziekte of overlijden.

Uit onderzoek van Nadja Jungmann (lector 'Schulden en Incasso' bij Hogeschool Utrecht), blijkt dat betalingsachterstanden ontstaan door:

- a) Te hoge vaste lasten (27%)
- b) Inkomensdaling (26%)
- c) Te hoge zorgkosten (22%)
- d) Nonchalance; het geld was er wel (21%)
- e) Terugbetalen toeslagen (19%).

B. Rol van (semi-) overheidsorganisaties en in het bijzonder de gemeente Leeuwarden bij het ontstaan van schulden

Uit de klachten die bij de ombudsman binnenkomen, blijkt onder meer dat de complexiteit van het stelsel van toeslagen en inkomensvoorzieningen voor problemen zorgt. Bij het aanvragen van inkomensondersteuning kan iemand te maken krijgen met 27 regelingen, verschillende betaalmomenten en acht definities van het begrip inkomen of vermogen

(<https://www.divosa.nl/armoede-en-schulden-nederland#het-aanvragen-van-inkomensondersteuning-is-ingewikkeld>).

Ook het incassogedrag van (preferente) schuldeisers en problemen op de arbeidsmarkt (steeds meer tijdelijke/ flexibele arbeidscontracten) zijn belangrijke onderwerpen

Daarnaast stelt de ombudsman dat de overheid te hoge verwachtingen heeft van de financiële zelfredzaamheid van inwoners.

(<https://www.nationaleombudsman.nl/dossier/dossier-schulden>).

Ook blijkt uit wetenschappelijk onderzoek dat mensen bij aanhoudende stress eerder 'verkeerde keuzes' maken in hun uitgaven (Mullainathan, S., & Shafir, E. (2014). Schaarste. Hoe gebrek aan tijd en geld ons gedrag bepalen).

Het Rijk ziet het oplossen en voorkomen van schulden als een gemeentelijke taak, maar dit is slechts gedeeltelijk waar. Het oplossen en voorkomen van schulden vergt inspanning van alle partijen. Voor wat betreft de rol van de overheid zit daar echter een tegenstrijdigheid. De (rijks)overheid is namelijk de grootste schuldeiser. De schulden aan de Belastingdienst, CJIB en DUO zijn sterk toegenomen en beslaan een steeds groter deel van de (problematische) schulden.

Landelijke wet- en regelgeving maakt schuldhulpverlening onnodig ingewikkeld. VNG, Divosa, NVVK en de MOgroep sloegen in 2016 de handen ineen en deden in een pamflet concrete voorstellen voor verbetering (https://www.divosa.nl/sites/default/files/nieuwsbericht_bestanden/naar-een-betere_aanpak_20160309.pdf).

C. Wijze waarop problematische schulden voorkomen hadden kunnen worden

Het meest voordehand liggende antwoord op deze vraag is: voorkomen van de oorzaken die bij A en B zijn genoemd. De realiteit is echter dat deze oorzaken uiteenlopende (combinaties van) onderliggende (interne en externe) aanleidingen hebben. Van persoonlijke omstandigheden tot de maatschappelijke taboesfeer rondom schulden. De manier waarop verschillende overheden hun stelsels en systemen hebben ingericht, blijken hierbij niet mee te werken. We begonnen deze brief ook met de conclusie dat de gemeentelijke instrumenten en interventies die vanaf 2014 zijn ingezet, het armoedeprobleem nauwelijks hebben verminderd. Al weten we ook dat de invloed van de gemeente beperkt is om armoede terug te dringen en schulden te voorkomen.

In deze brief staan concrete maatregelen om die beperkte invloed zo optimaal mogelijk uit te voeren met als rode draad: Focus aanbrengen op het doorbreken van regeneratie van armoede, aangevuld met een verbeteragenda voor de kortere termijn.

Anderzijds moet gezegd dat de organisaties die in Leeuwarden actief zijn met preventieve schuldhulpverlening, positieve effecten zien van de preventieve aanpak zoals:

- Voorkomen van (zwaardere) schulden;
- Financieel inzicht en overzicht krijgen;
- Vergroten van bewustwording bij het omgaan met geld;
- Empowerment en vergroten zelfredzaamheid bij het regelen van financiële zaken;

- Wegwijs maken binnen voorzieningen die er zijn.

Deze positieve effecten willen we behouden en uitbreiden door de preventieve aanpak in de nieuwe focus te verwerken.

4.2 Motie over de rentetarieven van de Kredietbank Nederland

Aan het college wordt gevraagd om in de jaarstukken een voorstel te doen tot het berekenen van een rentetarief van 4% voor de sociale lening bij KBNL ter financiële afweging en daarin mee te nemen dat dit rentetarief ook ingaat voor mensen die hun lopende sociale lening willen laten oversluiten naar 4%.

Het uitvoeren van deze motie neemt meer tijd in beslag. Wij komen hier voor de zomer bij de raad op terug.

Tot slot

In deze brief hebben wij u geïnformeerd over onze inzet op het tegengaan van armoede en schulden, de belangrijkste landelijke ontwikkelingen, tevens voorzien van literatuurstudies en de focus op regeneratie van armoede zoals wij die voor ons zien.

Indien u de behoefte heeft om naar aanleiding van deze brief met het college van gedachten te wisselen over het armoedevraagstuk, bestaat deze mogelijkheid. Zo kunnen we uw aandachtspunten meenemen in de uitvoering.

Hoogachtend,

burgemeester en wethouders van Leeuwarden,

burgemeester,

secretaris,

Bijlagen

Bijlage 1: Landelijke ontwikkelingen: twee grote bewegingen

Er zijn twee grote bewegingen met betrekking tot armoede en schulden die van invloed zijn op ons beleid.

Beweging 1 Actieplan Brede Schuldenaanpak

Dit actieplan is opgesteld door het Rijk in samenwerking met gemeenten en diverse partijen zoals NVVK (branchevereniging voor schuldhulpverlening en sociaal bankieren), Stichting Bureau Krediet Registratie (BKR), het Centraal Justitieel Incassobureau (CJIB). Het plan is erop gericht om in de periode 2018-2021 aan de hand van allerlei maatregelen (40 in totaal), de schuldenproblematiek aan te pakken.

In het plan wordt bij de aanpak van de schuldenproblematiek gezocht naar balans tussen de belangen van de schuldenaar, die van de schuldeiser en ook het maatschappelijk belang. Daarbij staat voorop dat mensen zelf verantwoordelijk zijn voor het nakomen van hun financiële verplichtingen en het aflossen van eventuele schulden.

Het kabinet wil bereiken dat meer mensen uit een uitzichtloze schuldensituatie blijven of komen via de drie actielijnen van de brede schuldenaanpak:

1. Problematische schulden voorkomen: preventie en vroegsignalering
2. Ontzorgen en ondersteunen
3. Zorgvuldige en maatschappelijk verantwoorde incasso.

<https://www.rijksoverheid.nl/binaries/rijksoverheid/documenten/publicaties/2018/05/23/actieplan-brede-schuldenaanpak/actieplan-brede-schuldenaanpak.pdf>

Beweging 2 Kinderen in armoede

Het Rijk zet zich al enige jaren langs vier sporen in op een reductiedoelstelling van het aantal kinderen dat opgroeit in armoede. Het Rijk ondersteunt dit ook door naast algemene armoedemaatregelen, zoals het verhogen van toeslagen, ook jaarlijks € 100 miljoen extra uit te trekken voor het bestrijden van kinderen in armoede. De gemeente Leeuwarden ontvangt hiervoor jaarlijks gemiddeld € 725.000. Het kabinetsbrede maatregelenpakket om kinderarmoede een halt toe te roepen kent vier ambities:

1. Alle kinderen in armoede kunnen meedoen.
2. Inzet op daling van het aantal huishoudens met kinderen met een laag inkomen.
3. Periodiek inzicht kansarmoede onder kinderen.
4. In beeld brengen goede voorbeelden aanpak armoede onder kinderen.

Om invulling te geven aan de reductiedoelstellingen heeft het Rijk afspraken gemaakt met de gemeenten. Dit betekent dat de gemeente zich inzet om kinderen in natura via de lokale infrastructuur te ondersteunen zodat ze kunnen meedoen op het gebied van sport of cultuur, met sociale activiteiten op school of in hun vrije tijd. En daarnaast ook om maatregelen te treffen om de regeneratie van armoede te voorkomen.

Bijlage 2: Inzichten die de focus onderbouwen

Cognitieve impact armoede op kinderen

De omstandigheden waaronder een kind wordt geboren en opgroeit, drukt een zwaar stempel op zijn of haar ontwikkeling. Kimberly Noble, professor neuroscience en education aan de universiteit van Columbia, deed er jarenlang onderzoek naar. Een kind dat opgroeit in relatieve armoede, scoort al op tweejarige leeftijd 60% lager op cognitieve taken. De delen van het brein die in de kindertijd in negatieve zin worden belast, zijn met name de delen die te maken hebben met taalontwikkeling en met stress (emotieregulatie). De kans op schooluitval op de middelbare school is 5 maal zo groot. Als iemand die in armoede is opgegroeid wel een diploma haalt, dan is de kans veel kleiner dat diegene ook nog een vervolgopleiding afmaakt. Op 35-jarige leeftijd is de kans dat iemand z'n leven lang in armoede blijft leven 75 maal zo groot.

Armoede als aanjager van tweedeling

“Armoede onder kinderen heeft niet alleen een negatief effect op de levensloop van kinderen maar ook op hun kansen. De ontwikkeling wordt belemmerd, talenten niet optimaal benut. Daarmee draagt armoede onder kinderen ook bij aan verscherping van een tweedeling in de maatschappij”, zo schrijft de Sociaal Economische Raad (SER) in haar advies ‘Opgroeien zonder armoede’ (maart 2017).

Samenhangende aanpak gericht op gelijkwaardige participatie

Het tegengaan van kinderarmoede is in eerste instantie een verantwoordelijkheid van de ouders. Zij hebben immers de primaire verantwoordelijkheid voor de ontwikkeling en opvoeding van hun kinderen en moeten handelen in het belang van het kind (Verdrag inzake de Rechten van het Kind). Hierop ligt de duidelijke opgave aan de samenleving om met oplossingen te komen die soelaas bieden aan gezinnen en kinderen die in armoede leven en hen in staat stellen gelijkwaardig te participeren. De Kinderombudsman beveelt een samenhangende aanpak aan die zich richt op de verbetering van de kwaliteit van de gehele leefomgeving van kinderen, te beginnen bij de onzekere en instabiele leefsituatie. Ook vraagt de Kinderombudsman om regie van gemeenten op het aanbod van kindvoorzieningen en over de aanvraagprocedure. In Leeuwarden geven we hier al op een goede manier invulling aan door het Kindpakket aan te bieden.

Relatie laaggeletterdheid en armoede

We zien een duidelijke relatie tussen laaggeletterdheid en armoede. Het terugdringen van laaggeletterdheid is in de eerste plaats een gemeentelijke taak. Mensen die moeite hebben met lezen, schrijven en/of rekenen zijn veel vaker langdurig arm dan niet-laaggeletterden. Armoede en laaggeletterdheid gaan hand in hand: laaggeletterdheid is vaak een belemmering om zelfredzaam te zijn en armoede vergroot de kans op laaggeletterdheid. Dit is dus duidelijk binnen de invloedssfeer van de gemeente. In Leeuwarden kennen we op plaatsen zoals bij de IKC Franciscus al een verlengd VVE-aanbod. Dit is zes jaar, in plaats van vier jaar zoals elders en vooral gericht op taal, taal en nog eens taal. Voor groep 1 tot en met 8 is er een verlengde leertijd gericht op taal.

Vergroten rol onderwijs

Naast het werken aan onderwijsachterstanden wordt door de IKC's ingezet op trajecten voor talentontwikkeling. Ook is sinds dit jaar een pilot gestart bij drie

IKC's voor het verbinden van zorg, onderwijs en kinderopvang door de functie van jeugdondersteuner toe te voegen aan onderwijs en kinderopvang. Door de SER en de kinderombudsman wordt de aanbeveling gedaan om de rol van de scholen bij de bestrijding van kinderarmoede te vergroten. Hoewel scholen de armoede in de gezinnen van hun leerlingen niet kunnen oplossen, kunnen zij de gezinnen wel steunen. De aanbevelingen van de SER en de kinderombudsman, literatuuronderzoek en de ervaring van verschillende scholen laten drie thema's zien die de basis zullen vormen:

1. Het signaleren van gezinnen in armoede;
2. Het bieden van sociale steun;
3. Het bieden van financiële steun.

Naast de IKC's hebben het voortgezet onderwijs, de Mbo's, Hbo's en universiteiten een belangrijke rol. Voor een deel wordt deze al ingevuld, met name bij de Mbo's. Deze rol kan mogelijk worden versterkt in de vorm van financiële educatie en het voorkomen dat jongeren voortijdig school verlaten.

Bijlage 3: Toelichting op de 3 aanvullende pijlers

Het verbeteren van onze dienstverlening en financiële hulpverlening

We weten dat de invloed van de gemeente beperkt is om armoede terug te dringen en schulden te voorkomen, maar we hebben wel invloed op onze eigen dienstverlening en bedrijfsvoering. We zien bij Publieke Dienstverlening, Sociale Zaken en bij Amaryllis veel kwetsbare inwoners met een hulpvraag, die vaak gepaard gaat met een financieel probleem. Investeren in zorg of helpen aan werk rendert vaak pas als er sprake is van financiële stabiliteit. Dit blijkt uit verschillende onderzoeken en uit de ervaringen uit Inclusieve Stad.

De overheid gaat uit van zelfredzame burgers, maar uit onderzoek blijkt dat de overheid deze zelfredzaamheid overschat. Het is belangrijk om daar rekening mee te houden in onze dienstverlening. Daarnaast zien we een relatie tussen armoede en mensen met een licht verstandelijke beperking (LVB) en zien veel mensen door de bomen het bos niet meer. Tegelijkertijd wordt bijvoorbeeld budgetloket Ping slecht benut. Bij Sociale Zaken is de afgelopen jaren ervaring opgedaan met duurzame incasso. De invordering was een heel papieren proces, maar dit is een aantal jaren geleden heel anders aangepakt en nu is er altijd persoonlijk contact. Het gevolg van deze mensgerichte aanpak is dat er meer wordt ingevorderd. Toch zien we nog veel mogelijkheden tot verbetering. Op losse onderdelen in de keten gaat het goed, maar we zouden meer willen toewerken naar een integralere benadering waardoor signalen in de breedte preventief kunnen werken.

Wij willen onze dienstverlening en financiële hulpverlening verbeteren door:

- De mens centraal te stellen, te werken vanuit vertrouwen, te belonen i.p.v. te straffen en maatwerk te leveren daar waar nodig (o.a. Omgekeerde Toets en duurzame incasso).
- Realistisch te zijn in de zelfredzaamheid van onze inwoners. Deze wordt vaak overschat. We gaan werken aan een stress sensitieve aanpak en zorgen dan mensen door ons 'systeem' niet (verder) in de problemen komen (o.a. project Iedereen Schuldenvrij!).
- Preventief te werk te gaan bij de life events die bij de gemeente bekend zijn.

Het vergroten van de bestaanszekerheid

Het bieden van bestaanszekerheid kan gaan om voldoende en een voorspelbaar inkomen, maar ook om betaalbare huisvesting, betaalbare zorg en ook over de mogelijkheid om een buffer op te bouwen. Uit de ervaringen van onder andere Inclusieve Stad weten we dat in veel van de casussen vragen voorkomen over de bestaanszekerheid en dat het investeren daarin rendert.

Het Nibud constateert dat de vaste lasten van een huishouden met een modaal inkomen en een gemiddelde huur inmiddels zijn opgelopen tot meer dan 55% van het netto-inkomen. Krapte op de woningmarkt is hiervan een van de oorzaken. Het budgetinstituut stelt dat huishoudens niet meer dan de helft van hun netto-inkomen kwijt zouden mogen zijn aan vaste lasten. In Leeuwarden zegt 46% van de mensen die in de bijstand zitten meer dan de helft van hun gezamenlijk huishoudinkomen uit te geven aan woonlasten.

Met de woningbouwverenigingen en de huurdersorganisatie zijn afspraken gemaakt over de betaalbaarheid van woningen en het verlagen van de woonlasten. Dit leidt niet alleen tot armoedebestrijding en verduurzaming, het levert ook werkgelegenheid op. Het aantal energicoaches is uitgebreid en er is een pilot met de Voorzieningenwijzer gestart. In 2020 wordt ingezet op een verdere uitbreiding van het aantal energicoaches, het vergroten van het bereik van de energicoaches en vindt er in samenwerking met de provincie een provinciale uitrol plaats van het Leeuwarder model van energie coaching. De pilot Voorzieningenwijzer rollen we mogelijkerwijs na een evaluatie in 2020 stadsbreed uit. In 2020 is de focus ook gericht op het verlagen van de woonlasten voor eigen woningbezitters met een klein besteedbaar inkomen. Het is de bedoeling om eigen woningbezitters in staat te stellen verduurzamingsmaatregelen uit te voeren, door hen een eenmalig bedrag te lenen wat uit de besparing op de energielasten kan worden terugbetaald. We zoeken hiervoor de samenwerking met Kredietbank Nederland.

Als we kijken naar het bereik van onze regelingen, dan valt daar nog wel wat te winnen. Met name de groep werkende armen stijgt. Deze weten we nog onvoldoende te bereiken. Uit de resultaten van de wijkenquête van 2018 over inkomen, rondkomen en regelingen, 'Armoede in Leeuwarden 2014-2018', blijkt dat de bekendheid van de inkomensregelingen in 2018 in vergelijking met die van 2010 is toegenomen. Deze enquête heeft niet alleen naar de gemeentelijke regelingen gevraagd, maar ook naar de regelingen van het Rijk.

Volgens Van Geuns (lector Armoede Interventies) is werk nog altijd de beste manier om uit de armoede te ontsnappen (direct of op de langere termijn). Van Geuns baseert zich hierbij op onderzoek van het SCP waaruit blijkt dat meer dan 40% van de armen dankzij werk boven de armoedegrens uitkomt. Dit sluit aan bij de visie van het kabinet dat werk (of meer uren werk) de beste weg is om structureel uit de armoede te geraken. Bovendien resulteert werk direct in een uitbreiding van het sociale netwerk. Om mensen in armoede aan het werk te helpen, is het volgens Van Geuns noodzakelijk om belemmeringen in de ondersteuningsinfrastructuur weg te nemen. Het voorzien in betaalbare kinderopvang, goed openbaar vervoer en het betalen van jobcoaches zijn hier voorbeelden van (Movisie, 2016).

Wij willen de bestaanszekerheid vergroten door:

- Verder in te zetten op het verlagen van de woonlasten;
- Het vergroten van het bereik van minimaregelingen en de aanvraag zo gemakkelijk mogelijk te maken;
- Zoveel mogelijk mensen richting werk te helpen en de belemmeringen zoveel mogelijk weg te nemen.

Dit jaar worden in ieder geval onderstaande activiteiten met prioriteit opgepakt ten aanzien van duurzaamheid:

- Werkgroep Betaalbaarheid: trekker uitvoering plan van aanpak 2020, met daarin deelactiviteiten die belegd zijn bij de gemeente.
- Pilot voorzieningenwijzer: pilot evalueren en uitrol stedelijk regelen.
- Energiecoaches: voortgang, uitbreiding gemeentelijk, bereik vergroten, provinciale uitrol.
- Sociaal krediet: in samenwerking met Fysiek pilot uitrollen, voortgang bewaken.
- Bijdrage volkshuisvestingsvisie.

Daarnaast pakken we de volgende activiteiten op ten aanzien van AV Frieso:

- Overeenkomst 2020 vaststellen.
- Beleidsregel aanpassen.
- Opstellen en regelen controleprotocol 2020 e.v. (accountant).
- Beheer account AV Frieso.

En ten aanzien van bestaanszekerheid:

- Opstellen verordening studietoelage.

Aanpak schuldenproblematiek

Het Rijk ziet het oplossen en voorkomen van schulden als een gemeentelijke taak, maar zoals eerder aangegeven zit daar een tegenstrijdigheid omdat de (rijks)overheid de grootste schuldeiser is. De grootste barrières om in actie te komen voor het oplossen van om een financieel probleem zijn: schaamte voor de eigen situatie en onderschatting van het financieel probleem. De aanleidingen om in actie te komen zijn: het ervaren van de noodzaak (vaak extern als het al te laat is) en aanmoediging van buitenaf (Keizer, Afgelost = opgelost, 2016).

Er komen vier wetswijzigingen aan die de komende jaren van invloed zijn op onze aanpak:

- **Wet Gemeentelijke Schuldhelpverlening:** vroegsignalering wordt een wettelijke gemeentelijke taak en er komt een duidelijker grondslag voor gegevensuitwisseling voor schuldhulp.
- **Adviesrecht bij schuldenbewind:** vermindering van onnodige bewindvoeringskosten.
- **Vereenvoudigde BeslagVrije Voet:** eenduidige berekening plus coördinerend deurwaarderschap.
- **Verbreding BeslagRegister:** vermindering van onnodige incasso- en beslagkosten.

In de huidige aanpak is de afgelopen jaren goed samengewerkt met convenantpartners. Dit heeft ervoor gezorgd dat de wijkteams weten welke kwetsbare inwoners te maken hebben met betalingsachterstanden. Op basis van deze signalen gaat Amaryllis outreachend te werk. Daarnaast heeft Amaryllis dit jaar een kwaliteitsplan Schuldhelpverlening en Armoede Amaryllis 2019-2020 opgesteld waarin is aangegeven hoe Amaryllis vormgeeft aan kwalitatief goede en effectieve schuldhulpverlening en hoe preventie hiervan deel uitmaakt. Er liggen nog kansen om met banken en werkgevers verdere invulling te geven aan preventie.

De meest genoemde redenen van financiële problemen zijn life events (zoals scheiding, ziekte, arbeidsongeschiktheid en overlijden van partner), de gevolgen van een inkomensterugval en een te hoog uitgavenpatroon (Keizer, Afgelost = opgelost, 2016). In een aantal van deze gevallen zijn de mensen bij ons bekend en zouden we als gemeente preventief en proactief kunnen handelen.

Wij willen onze schuldenproblematiek aanpassen door:

- het voortzetten van de ingezette lijn van vroegsignalering en outreachend werken.
- digitalisering door middel van Digitale Agenda.

- werkgevers in Leeuwarden te betrekken in de vroegsignalering.
- samen met ervaringsdeskundigen klantreizen uit te werken en te werken aan de knelpunten die zij ervaren.

Dit jaar pakken we in ieder geval onderstaande activiteiten met prioriteit op ten aanzien van vroegsignalering:

- Implementatie aanpak vroegsignalering als gevolg van nieuwe wet per 1-1-2021.
- Beheer account vroegsignalering: bewaken voortgang huidige convenant tot eind 2020, evalueren en mogelijke borging Amargi per 1/4.
- Bijdrage volkshuisvestingsvisie.

Onderstaande activiteiten op het gebied van curatieve schuldhulpverlening pakken we dit jaar met prioriteit op:

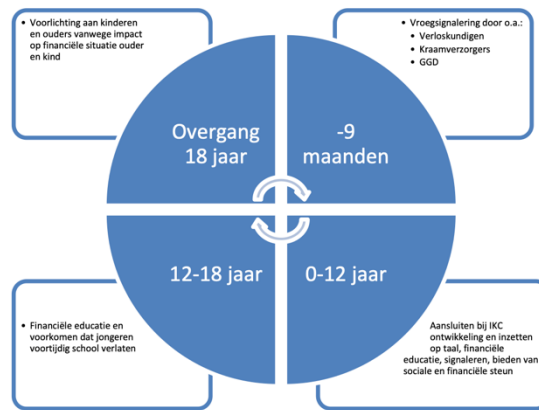
- Aanbesteding curatieve schuldhulpverlening 2021.
- Beheer account KBNL/Zuidweg: aanspreekpunt, voortgangsgesprekken.
- Beheer account Ping wordt hierin meegenomen omdat het wordt ingekocht bij de KBNL.

Bijlage 4: Schematische samenvatting focus

Samenvatting

Focus: Regeneratie van armoede doorbreken

- Door middel van zoveel mogelijk aansluiten bij de leefwereld van het kind (zie onderstaande figuur).
- Door sterke verbinding met beleidsterreinen en uitvoering van jeugd en onderwijs.
- Door het netwerk in te zetten (Armoedepact).
- Blijven inzetten op verzachten door middel van Kindpakket en het gebruik nog verder stimuleren.

Aanvullend een verbeteragenda gericht op drie pijlers

